

Socialinio verslo kriterijai Lietuvoje

Dimensija ¹	Konceptijos ² principas	Kriterijus
<p>Socialinis aspektas:</p> <p>pirminis ir aiškus socialinis tikslas, kuris skiria socialinio verslo subjektus nuo tradicinių pelno siekiančių verslo subjektų.</p>	<p>Socialinis verslas savo įstatuose ar kituose juridinio asmens steigimo dokumentuose nustato, jog vykdoma “veikla siekiama pagrindinio tikslo – išmatuojamo ir teigiamo socialinio poveikio” (10.1 punktas).</p>	<p>1. Socialinį tikslą indikuoja <u>tikslinė auditorija</u>, į kurią orientuota organizacijos veikla. Organizacijos veiklos naudos gavėjai gali būti:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. <u>socialiai atskirti asmenys</u> – tai asmenys, kurie dėl vienu ar kitų priežasčių yra atskirti nuo įvairių visuomenės gyvenimo sričių. Socialiai atskirti asmenys gali būti dėl to, jog jie priklauso socialinės rizikos ar socialiai pažeidžiamoms grupėms. <u>Socialinės rizikos asmenys</u> – tai asmenys, kurie dėl savo patirties pasižymi didesne neigiamo socialinio elgesio tikimybe ateityje. <u>Socialiai pažeidžiami asmenys</u> – tai asmenys, kurie yra jautresni socialiniams ir ekonominiams iššūkiams ir rizikoms bei turi mažiau resursų su jais sėkmingai susidoroti. Tai neįgalieji, vienišos mamos, priešpensinio amžiaus žmonės ar kvalifikacijos neturintys jaunuoliai, tautinių mažumų atstovai, prievartą patyrę asmenys ir kt.³ <p>arba</p> <ul style="list-style-type: none"> b. <u>visuomenė</u>, jei socialinio verslo vykdoma veikla turi didesnę teigiamą poveikį aplinkai lyginant su tradiciniu verslu ir teikiama nauda yra vienoje ar keliose iš šių veiklos sričių⁴: <ul style="list-style-type: none"> i. pagrindinių ūkio šakų (transporto, pramonės, energetikos, žemės ūkio, būsto, turizmo) poveikio aplinkai mažinimas; ii. efektyvesnis gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas; iii. pasaulio klimato kaitos ir jos padarinių švelninimas; iv. geresnė biologinės įvairovės apsauga;

¹ Europos Komisijos SBI (*Social Business Initiative*) apibrėžtį sudaro trys pagrindinės dimensijos: socialinė, verslumo ir valdymo. *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe*. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=952&intPagelId=2914&langId=en>.

² LR Ūkio Ministro *Įsakymas dėl Socialinio Verslo Konceptijos Patvirtinimo*. Nr. 4–207.

³ Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikių ir rezultatyvumo vertinimas, 2011, p. 13³:

http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ataskaitos/BPD_vertinimo_ataskaitos/iepa_SADM_vertinimo_ataskaita_2011.pdf .

⁴ Veiklos sričių sąrašas sudarytas remiantis Nacionaline Darnaus Vystymosi Strategija 2013 ir joje nustatytais Lietuvos darnaus vystymosi prioritetais; LRV Nutarime dėl Valstybės Turto Perdavimo Panaudos Pagrindais Laikinai Neatlygintai Valdyti ir Naudotis Tvarkos Aprašo Patvirtinime 2015 nustatytu socialinės srities veiklų sąrašu; 2014 – 2020 metų Nacionaline Pažangos Programa.

		<ul style="list-style-type: none"> v. geresnė kraštovaizdžio apsauga ir racionalus tvarkymas; vi. Lietuvos kultūrinio savitumo išsaugojimas; vii. visuomenės kūrybingumo skatinimas, kultūros paslaugų plėtojimas. viii. ligų ir priklausomybių prevencija, pacientų telkimas ir jų teisių gynimas ir savipagalbos stiprinimas; ix. žmogaus teisių ir lygių galimybių užtikrinimas; x. bendruomeninių organizacijų veikla, tenkinanti gyvenamosios vietovės bendruomenės viešuosius poreikius; xi. pilietiškumo, patriotiškumo ugdymas; xii. visuomenės švietimas ir informavimas šalies gynybos klausimais; xiii. parama socialiniam verslui ir nevyriausybinėms organizacijoms; <p>2. Remiantis tvarios plėtros principais ir siekiant išvengti neigiamo poveikio aplinkai socialinis verslas negali vykdyti šių veiklos rūšių⁵:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. tabako auginimas; ii. medžioklė, gaudymas spąstais ir susijusių paslaugų veikla; iii. kasyba ir karjerų eksploatavimas; iv. alkoholinių gėrimų gamybas; v. tabako gaminių gamyba; vi. kokso ir rafinuotų naftos produktų gamyba; vii. kitų pagrindinių organinių chemikalų gamyba; viii. branduolinio kuro perdirbimas; ix. azartinių žaidimų ir lažybų organizavimo veikla.
--	--	--

⁵ Socialiniam verslui neleistinų veiklos rūšių sąrašas sudarytas remiantis LRV Nutarimu dėl Socialinių Įmonių Neremtinų Veiklos Rūšių Sąrašo Patvirtinimu 2004.

		<p>3. Išmatuojamas ir teigiamas socialinis poveikis yra nurodomas <u>socialinio poveikio formoje</u> (priedas nr. 1), kuri yra viešai prieinama. Socialinio poveikio forma yra atnaujinama bent kartą per metus.</p>
<p>Verslumo aspektas:</p> <p>reguliarios ekonominės veiklos vykdymas. Tai atskiria socialinį verslą nuo tradicinių nevyriausybinių organizacijų ar socialinės ekonomikos subjektų, kurie siekia socialinio tikslo, bet nevykdo reguliarios ekonominės veiklos.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. “9. Socialinis verslas yra tiesiogiai susijęs su nuolatine ūkine komercine veikla: 9.1. teikiant paslaugas ir (arba) prekes, skirtas socialinėms reikmėms (būsto, sveikatos priežiūros, pagalbos pagyvenusiems asmenims ar neįgaliesiems, pažeidžiamų grupių socialinės įtraukties, vaikų priežiūros ir t.t.); 9.2. gaminant prekes arba paslaugas tokiu būdu, kad būtų siekiamas socialinio pobūdžio tikslas (...)”. 2. “14. Socialiniame versle naudojami įvairūs finansiniai ištekliai – ekonominės veiklos pajamos, paskolos, subsidijos, narystės mokesčiai ir t. t. Taip pat yra naudojamos aukos ir nepiniginiai ištekliai – tokie kaip savanoriškas darbas.” 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Didžiąją dalį socialinio verslo pajamų sudaro <u>rinkos įplaukos (prekių ir/ar paslaugų pardavimai)</u>: generuojama daugiau nei 50 % pajamų iš ekonominės veiklos per trejų metų laikotarpį nuo verslo steigimo pradžios, neskaitant investicijų verslo plėtrai.
<p>Valdymo aspektas:</p> <p>mechanizmai skirti užtikrinti socialinių tikslų įgyvendinimą. Valdymo dimensija dar griežčiau atskiria socialinį verslą nuo tradicinių verslo subjektų bei nevyriausybinių organizacijų.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. “10.2. gautas pelnas reinvestuojamas pagal iš anksto apibrėžtas pelno paskirstymo procedūras ir taisykles, kad būtų pasiekti pagrindiniai tikslai”. 2. 10.3. socialinis verslas yra valdomas atskaitingai ir skaidriai, įtraukiant į valdymą suinteresuotuosius subjektus ar jų teisėtus atstovus, kuriems daro poveikį vykdoma veikla; 3. “10.4. socialinis verslas yra nepriklausomas nuo valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų, viešojo sektoriaus organizacijų ir kitų organizacijų”. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. <u>Ribotas pelno paskirstymas</u>: didžioji dalis pelno – daugiau nei 50 % turi būti reinvestuojama socialinės misijos įgyvendinimui. 2. <u>Skaidrumas</u> netiesioginio įmonės turto pasidalijimo rizikai išvengti: viešinami socialinio verslo pelnas, sąžiningai nustatomi atlyginimai, pelno reinvestavimo informacija. 3. <u>Autonomija</u>: socialinis verslas yra nepriklausomas nuo valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų, bei viešojo sektoriaus organizacijų.

Socialinio poveikio matavimo gairės

Pildoma prieš veiklos pradžia:

1. Organizacijos tikslas ir sprendžiamos problemos aktualumas.

a. Įvardinkite organizacijos tikslą – kokio pokyčio siekiama. Tikslas turi būti pamatuojamas – nusimatykite tikslo įgyvendinimo indikatorius (kaip nuspręsite, ar pasiekėte nusimatytą tikslą).

Pradėkite suformuluodami savo tikslą vienu sakiniu. Venkite abstrakčių teiginių, stenkitės kuo labiau sukonkretinti savo tikslus, jog vėliau galėtumėte lengviau pamatuoti savo veiklos poveikį. Pavyzdžiui:

Netinkama: „gerinti vaikų sveikatą“.

Tinkama: „sumažinti dėl ligos mokykloje praleistų dienų skaičių“; „padidinti valandų skaičių, kurias 6-16 amžiaus vaikai praleidžia aktyviai sportuodami“.

b. Apibūdinkite problemos aktualumą remdamiesi statistiniais duomenimis, tyrimais, aiškiai nurodydami informacijos šaltinius.

Parodykite, kodėl šis tikslas yra svarbus.

2. Įvardinkite naudos gavėjus (jei įmanoma, įvardinkite jų apimtis – bendras naudos gavėjų skaičius):

Socialinio verslo naudos gavėjai dažniausiai – tai dėl įvairių priežasčių socialiai atskirti asmenys. Lietuvoje išskiriamos labiausiai pažeidžiamos socialinės grupės: neįgalieji; tautinės mažumos; nuteistieji ir asmenys, grįžę iš įkalinimo įstaigų; vyresnio amžiaus moterys, grįžtančios į darbo rinką po ilgesnės pertraukos; asmenys, priklausomi nuo psichotropinių medžiagų; esami ir buvę vaikų globos namų auklėtiniai.

Tačiau socialinis verslas gali nusistatyti tikslinę grupę pagal savo interesą, remiantis regionine specifika ar besikeičiančiomis aktualijomis.

3. Įvardinkite organizacijos veiklą/as:

Dabar nurodykite, ką jūs išties veikiate ar ketinate veikti, kad išspręstumėte šią problemą?

Pildoma po veiklos metų:

4. Įvardinkite veiklos našumą (kiek klientų aptarnauta, veiklą suorganizuota, produktų sukurta ir pan.):

Pateikite keletą savo produktyvumo indikatorių parodančių organizacijos ekonominį tvarumą. Veiklos indikatoriai, tai, pavyzdžiui, kiek žmonių jūs aptarnavote? Verslo indikatoriai nurodo metinių pajamų dydį, pajamų dalį iš verslo veiklos, įdarbintų žmonių skaičių.

5. Kokių rezultatų pasiekėte:

a. Įvardinkite kiekybinius rezultatų įgyvendinimo duomenis. Jiems įsivardinti galite naudoti naudos gavėjų apklausas prieš ir po bendradarbiavimo su Jūsų organizacija:

Formuluodami savo veiklos rezultatus ir poveikį geriausia, jog atsižvelgtumėte į šiuos aspektus:

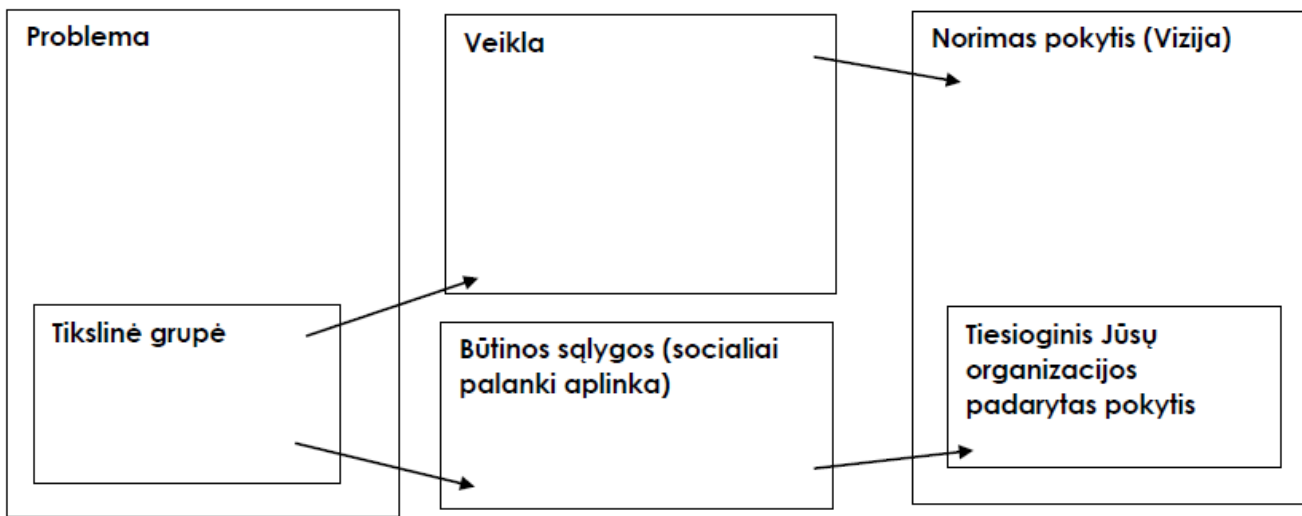
Pokyčio dydis	kam	pokyčio tipas	pobūdis	lyginant su kuo
<i>procentas, reitingas, kiekis, santykis, rodiklis</i>	<i>populiacijos grupė, programos dalyviai, klientai, šeimos, bendruomenės nariai</i>	<i>padidėti, sumažėti, pagerinti, išplėsti, palaikyti</i>	<i>požiūris, žinios, įgūdžiai, elgesys, būklė</i>	<i>rodiklis, nacionalinis standartas, Europos Sąjungos vidurkis</i>
<i>55 %</i>	<i>Lapių bendruomenės narių</i>	<i>padidėjęs</i>	<i>įsitraukimas į aplinkosaugos veiklas</i>	<i>lyginant su 2010 metų duomenimis</i>

b. Pateikite kokybinius, rezultatų pasiekimą pagrindžiančius duomenis – asmeninės dalyvių teigiamo pokyčio istorijos:

Efektyviausia yra kombinuoti kiekybinius ir kokybinius metodus pateikiant savo poveikio ataskaitą su statistiniais duomenimis ir skaičiais bei asmeninėmis dalyvių istorijomis parodančiomis individualų pokytį dėl organizacijos vykdomos veiklos.

6. Užpildykite schemą, kuri paaiškina Jūsų daromą pokytį:

Iliustruokite procesą, kurio pagalba jūsų socialinis verslas kuria pokytį. Lengviausia tai padaryti pasitelkiant loginį pokyčio teorijos modelį („Theory of Change“). Su šia schema jūs pavaizduojate, kokią problemą sprendžiate, kokia yra tikslinė grupė, jūsų pagrindinės veiklos ir būtinos aplinkos sąlygos norimam pokyčiui visuomenėje pasiekti. Svarbiausia, kad jūsų nustatyta problema ir ilgalaikis norimas pokytis būtų tiesiogiai susiję kaip socialinio verslo veiklos padarinys. Būtinos sąlygos yra susijusios su jūsų išorinės aplinkos (PEST) analize.

7. Kokia nauda valstybei (sutaupomos lėšos/uždirbamos lėšos) dėl Jūsų organizuojamos veiklos (galite pateikti pavyzdį su vienu naudos gavėju):

Valstybės ar mokesčių mokėtojo finansinės naudos dėl jūsų veiklos apskaičiavimas dažniausiai yra sudėtingas ir brangus procesas. Žinoma, tai būtų itin vertingas elementas demonstruojantis jūsų socialinio verslo poveikį. Galite susisiekti su tyrimų institutais ar universitetais, rasti studentus rašančius baigiamuosius darbus socialinio verslo tema, jog jie galėtų savo darbo kontekste padėti jums suskaičiuoti savo verslo naudą valstybei. Tuo tarpu, galite pateikti pavyzdinį skaičiavimą demonstruojantį vieno naudos gavėjo kuriamą finansinę naudą. Kaip pasikeitė jo/jos ekonominė situacija dėl jūsų teikiamos paslaugos/prekės?

Socialinio poveikio matavimo gairės su Estijos kompanijos Avitus pavyzdžiu

Pildoma prieš veiklos pradžia:

1. Organizacijos tikslas ir sprendžiamos problemos aktualumas.
  - a. Įvardinkite organizacijos tikslą – kokio pokyčio siekiama. Tikslas turi būti pamatuojamas – nusimatykite tikslo įgyvendinimo indikatorius (kaip nuspręsite, ar pasiekėte nusimatytą tikslą).
Pagerėjusi emocinė Estijos piliečių būklė bei sumažėjęs streso, depresijos ir pervargimo lygis visuomenėje:
    - a. *Emocinė dalyvių būklė po ilgalaikės programos pagerėjo ir neigiami simptomai sumažėjo.*
    - b. *Pagerėjusi dalyvių gyvenimo kokybė dėl sustiprėjusių socialinius santykių.*
    - c. *Pagerėję streso valdymo įgūdžiai.*
    - d. *Pagerėjusi sveikata – dalyviai sumažino arba nustojo vartoti vaistus.*
    - e. *Išaugo darbingumo lygis – dėl prastos emocinės sveikatos prarastų darbingų dienų skaičius sumažėjo.*
  - b. Apibūdinkite problemos aktualumą remdamiesi statistiniais duomenimis, tyrimais, aiškiai nurodydami informacijos šaltinius.
33% žmonių gyvenančių Estijoje susiduria su nuotaikų kaitos bei streso valdymo sutrikimais. Stresas, depresija ir pervargimas žmonėms trukdo tvarkyti kasdienes reikalus, produktyviai dirbti, vystyti ilgalaikius santykius ir kt. Maždaug 11% Estijos piliečių patiria depresiją. Apie 9% estų diagnozuoti streso valdymo sutrikimai (nors ES studijų duomenimis ištis nuo streso sutrikimų kenčia net 22% žmonių) (Wittchen et al. 2010).
2. Įvardinkite naudos gavėjus (jei įmanoma, įvardinkite jų apimtį – bendras naudos gavėjų skaičius):
Žmonės su nuotaikų kaitos bei streso valdymo sutrikimais bei jų artimieji visoje Estijoje. Remiantis Wittchen et al. (2010) duomenimis, 33% Estijos piliečių susiduria su anksčiau minėtomis problemomis.
3. Įvardinkite organizacijos veiklą/as:
Psichoterapijos mokymų grupės, privačios psichologų ir psichoterapeutų konsultacijos bei psichologinė pagalba internetinėje platformoje.

Pildoma po veiklos metų:

4. Įvardinkite veiklos našumą (kiek klientų aptarnauta, veiklą suorganizuota, produktų sukurta ir tt.):

Veiklos rodikliai:

Paslaugas gavusių asmenų skaičius	2012	2013	pokytis
su psichikos sutrikimais	213	760	+ 257%
per internetinės platformos pagalbos grupę	1970	2400	+ 22%

Verslo rodikliai:

	2012	2013	pokytis
Pajamos	56 669 €	42 145 €	- 26%
Pajamos iš ekonominės veiklos	8646 €	13211 €	+ 53%
Darbuotojų skaičius	7	12	+ 71%

Per metus Avitus pajamos iš ekonominės veiklos išaugo dvigubai.

5. Kokių rezultatų pasiekėte:
  - a. Įvardinkite kiekybinius rezultatų įgyvendinimo duomenis. Jiems įsivardinti galite naudoti naudos gavėjų apklausas prieš ir po bendradarbiavimo su Jūsų organizacija:

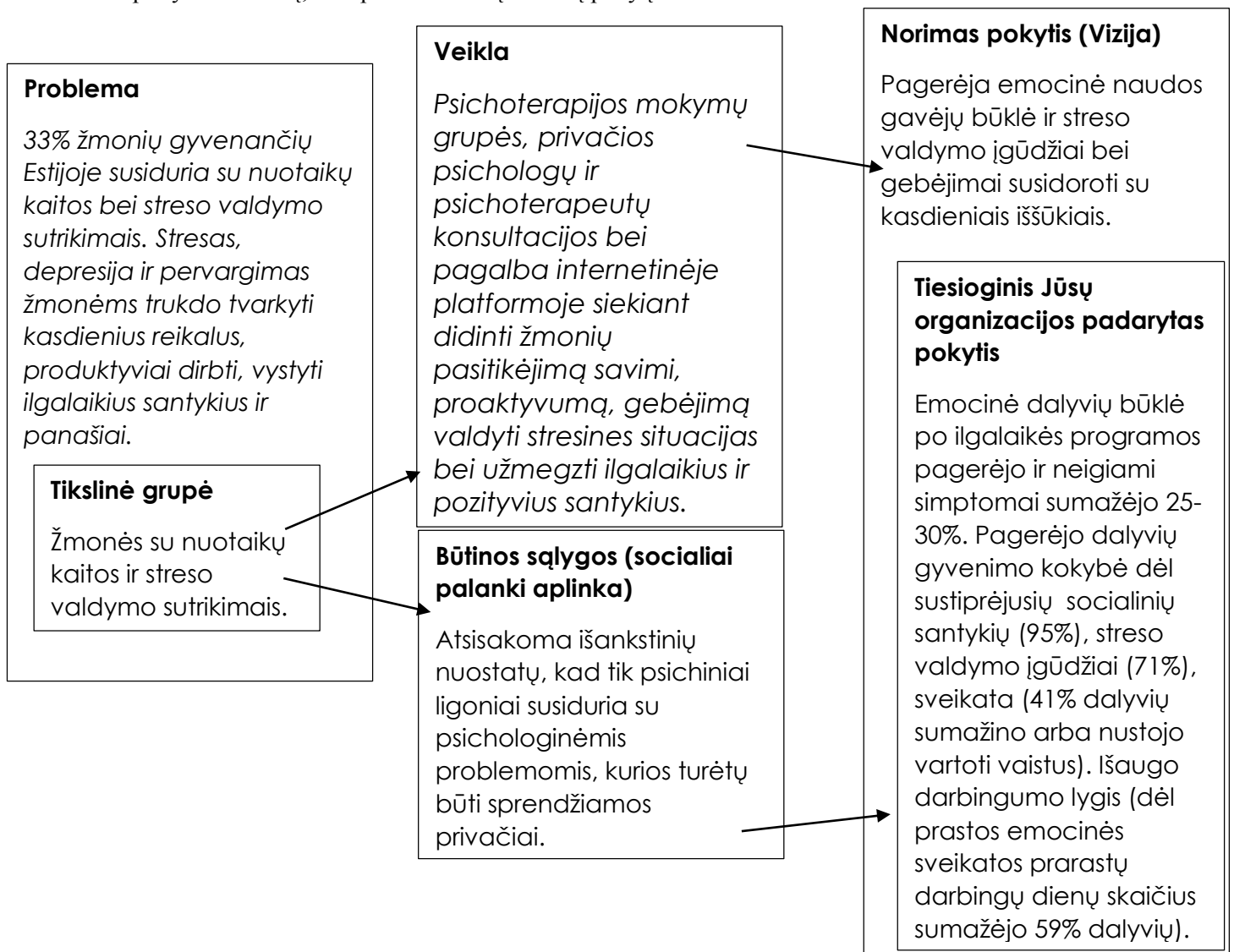
a. Emocinė dalyvių būklė po ilgalaikės programos pagerėjo ir neigiami simptomai sumažėjo 25-30%. b. Pagerėjusi dalyvių gyvenimo kokybė dėl sustiprėjusių socialinius santykių (95%). c. Pagerėję streso valdymo įgūdžiai (71%). d. Pagerėjusi sveikata (41% dalyvių sumažino arba nustojo vartoti vaistus). e. Išaugo darbingumo lygis (dėl prastos emocinės sveikatos prarastų darbingų dienų skaičius sumažėjo 59% dalyvių).

b. Pateikite kokybinius, rezultatų pasiekimą pagrindžiančius duomenis – asmeninės dalyvių teigiamo pokyčio istorijos:

Ingos (53 metai) istorija:

„Daugiau nei 40 metų aš kovojau su depresijos bei nerimo sutrikimais. 20 metų aš buvau nedarbinga ir visiškai priklausoma nuo valstybės paramos. Nuo 2009-ųjų porą valandų per savaitę Avitus man suteikia psichologinę pagalbą. Su naujomis žiniomis, įgūdžiais ir išaugusiu pasitikėjimu, aš gavau darbą gėlių parduotuvėje. Man daugiau nebereikia prašyti pinigų iš valstybės savo medicininėms ir kasdienėms išlaidoms. Negalėjau net pagalvoti, jog perkopusi penktą dešimtį jausiuosi sveikesnė ir laimingesnė nei būdama 20 metų.“

6. Užpildykite schemą, kuri paaiškina Jūsų daromą pokytį:

7. Kokia nauda valstybei (sutaupomos lėšos/uždirbamos lėšos) dėl Jūsų organizuojamos veiklos (galite pateikti pavyzdį su vienu naudos gavėju):

Nauda Estijos ekonomikai:

Valstybės kaštai asmeniui per metus prieš dalyvaujant Avitus programoje (2005) (invalidumo pensija, būsto išmokos, medicininės išmokos): - 6653 €. To paties Avitus paslaugas gavusio asmens indėlis į valstybės biudžetą dėl padidėjusio darbingumo per mokesčių sistemą (2013): + 2212 €.

Dėl Avitus veiklos vieno asmens pagerėjusi sveikatos būklė per metus papildė valstybės biudžetą 8865 €.